

ผลการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติที่มีต่อการตระหนักรู้ในตนเอง ของเด็กปฐมวัย

The Effects of Role-Play Activity Provision on Self-Awareness of Young Children

สรารัตน์ ฝากโสง และ ปิยะนันท์ ทิรัณย์ชโลทร

สาขาวิชาปฐมวัยศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Email: sararat.f@ku.th ; Email: fedupnht@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นบทบาทสมมติ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ เด็กปฐมวัยชายและหญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนอนุบาลสามเสน (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลอุปถัมภ์) กรุงเทพมหานคร จำนวน 29 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ จำนวน 8 สัปดาห์ และแบบสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการประเมินตนเอง ด้านการมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และด้านการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติมีพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม โดยพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ ด้านการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น ด้านการมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และด้านที่น้อยที่สุดคือการประเมินตนเอง

คำสำคัญ : การเล่นบทบาทสมมติ, การตระหนักรู้ในตนเอง, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purpose of this study was to investigate the self-awareness of the young children who had been playing role-playing activities. The subjects used in the study was the 29 boys and girls, aged 4 - 5 years old. They were studying in the kindergarten level 2, second semester of academic year 2018 at Anubansamsen School (Foster Government Lottery Office), Bangkok. The tools in this study were role play plans for 8 weeks and self-awareness behavior observation form of young children which consists of 3 aspects as self-assessment, having good feelings for themselves, understanding and accept differences among themselves and others. The data were analyzed by using the mean, standard deviation and content analysis. The result of the study revealed that the young children who were assigned the role-playing activities have higher self-awareness behaviors than before the experiment. The behavior in self-awareness has changed the most was the ability to understand and accept differences among themselves and others, the ability for having good feelings for themselves and the self-assessment changed at least.

Keywords: Role-play, self-awareness, young children

วันที่รับบทความ : 27 พฤษภาคม 2562

วันที่แก้ไขบทความ : 04 กรกฎาคม 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 09 กรกฎาคม 2562

1 บทนำ

การตระหนักรู้ในตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทักษะชีวิตที่สำคัญในการพัฒนาตนเอง ที่กำหนดว่าเด็กสามารถเข้าใจตนเองหรือรู้จักตัวเองมากเพียงใด จะช่วยให้เด็กทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และลักษณะของบุคลิกภาพของตนเอง และมีความสำคัญต่อความสำเร็จทางวิชาการของเด็กรวมถึงการเติบโตทางสังคมและอารมณ์ ช่วยให้เด็กสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของตนเองได้อย่างถูกต้องรวมทั้งความสามารถในการตอบสนองต่อสถานการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสมองค์การอนามัยโลก [1] ได้กำหนดการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย 10 ประการ ได้แก่ ความคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเอาใจใส่ใจ การรับมือกับความเครียด การจัดการกับอารมณ์ และการตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น จะเห็นได้ว่าการการตระหนักรู้ในตนเองเป็นหนึ่งในทักษะที่ชีวิตที่เด็กปฐมวัยควรมี [2] ซึ่งการที่เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาจนเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง จะช่วยให้เด็กทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และลักษณะของบุคลิกภาพของตนเองมีความสำคัญต่อความสำเร็จของเด็ก รวมถึงการพัฒนาทางอารมณ์และสังคม ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถประเมินผลการปฏิบัติงาน และพฤติกรรมของตนเองได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับมูลนิธิ Aarohi Life Education [3] ที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองให้เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย เพราะการที่เด็กได้รับพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองจะช่วยให้เด็กสามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียดของตนเองได้ดี และสร้างสัมพันธภาพที่เหมาะสมกับบุคคลอื่น เด็กสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต อีกทั้งพัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหา อยู่ในสถานการณ์ต่างๆ ทางสังคมได้อย่างเป็นสุขและมีความสำเร็จในชีวิต

Siolta The National Quality Framework for Early Childhood Education [4] ได้เสนอกิจกรรมที่ช่วยในส่งเสริมพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง คือ การร้องเพลง การเล่าเรื่อง การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

การเล่นบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมและพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองสำหรับเด็กได้ สร้างความมั่นใจความมั่นใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางอารมณ์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น [5] การเล่นบทบาทสมมติมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางอารมณ์และด้านสังคมและอารมณ์ ช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางอารมณ์ให้กับเด็ก รวมถึงการรับรู้ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง คือ การแสดงออกด้วยตัวเอง ซึ่งเด็กสามารถสัมผัสได้เองจากการมีส่วนร่วมในการเล่นและการแสดงออกตามบทบาทที่ตนเองเล่น สามารถพัฒนาทักษะในการแสดงท่าทางและน้ำเสียงของตนเอง พัฒนาความมั่นใจในตัวเอง ตลอดจนการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กได้

เนื่องจากในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ผู้ศึกษาในฐานะครูผู้สอนได้สังเกตพฤติกรรมเด็ก เด็กจำนวน 29 คน ระดับชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนอนุบาลสามเสน (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลบาลอุปถัมภ์) พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีพฤติกรรมไม่เชื่อมั่นในการนำเสนอผลงานของตนเอง เด็กไม่กล้าตัดสินใจลงมือทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ทั้งกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม ครูต้องคอยกระตุ้นและชี้แนะ และครูผู้สอนสังเกตเห็นว่าเด็กแสดงออกถึงความไม่มั่นใจในการเลือกทำกิจกรรมใหม่ๆ เพราะกลัวว่าตนเองจะทำงานที่ตนเองเลือกไม่สำเร็จ จึงไม่กล้าที่จะลงมือทำด้วยตนเอง ส่งผลให้เด็กทำกิจกรรมได้น้อยลงเนื่องจากทำกิจกรรมเดิมตามที่ครูชี้แนะนั้น โดยไม่มีการเลือกทำกิจกรรมใหม่ตามความสนใจของตนเอง ครูผู้สอนจึงได้ดำเนินการจัดกิจกรรมให้เด็กนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนเพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถส่งเสริมให้เด็กแสดงศักยภาพออกมาได้เท่าควร ซึ่งถ้าหากไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ก็อาจจะส่งผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ และด้านสังคมของเด็กปฐมวัยในอนาคตได้

จากความสำคัญและปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นถึงการพัฒนาการตระหนักรู้ของเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นโดยใช้กิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติเพื่อแก้ไขพฤติกรรมการตระหนักรู้ใน

ตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาเอกสารของ Cakici & Bayir [6] พบว่า การเล่นบทบาทสมมติ ถือได้ว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ดีที่สุดในการช่วยเพิ่มขีดความสามารถด้านความรู้ ความเข้าใจทางสังคมและอารมณ์ของเด็ก นอกจากนี้บทบาทการเล่นยังส่งเสริมทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การตระหนักรู้ในตนเอง การแสดงความรู้สึกของตนเอง การทำความเข้าใจกับความรู้สึกของผู้อื่น การเอาใจใส่ต่อผู้อื่นและการควบคุมอารมณ์ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจและเล็งเห็นว่าการเล่นบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ช่วยในส่งเสริมและพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นได้

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ เด็กปฐมวัยชายและหญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 - 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนอนุบาลสามเสน (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลอุปถัมภ์) กรุงเทพมหานคร จำนวน 29 คน

3.2 ระยะเวลาที่ศึกษา

การศึกษานี้ ดำเนินการศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ระยะเวลาในการทดลองทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ โดยใช้ระยะเวลาในการสังเกตพฤติกรรมก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติอย่างละ 1 สัปดาห์ และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติรวมทั้งหมด 8 สัปดาห์ ในกิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรีของวันพุธถึงวันศุกร์ วันละ 40 นาที

3.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวจัดกระทำ คือ การเล่นบทบาทสมมติ

ตัวแปรตาม คือ การตระหนักรู้ในตนเอง

4. วิธีการดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษามี 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ ประกอบด้วย

4.1.1 แผนการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ 8 สัปดาห์

4.1.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย

4.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

4.2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้กำหนดเรื่องราวสถานการณ์ ตัวละคร อุปกรณ์ในการเล่น และดำเนินการเล่นด้วยตนเอง มีกระบวนการเล่น 4 ลำดับขั้น คือ (1) ขั้นเริ่มต้น กำหนดเรื่องที่จะการเล่นบทบาทสมมติ โดยสังเกตจากความสนใจของเด็กเกี่ยวกับเรื่องประจำหน่วยการเรียนรู้ บทสนทนาขณะที่เด็กเล่น (2) ขั้นวางแผน ออกแบบพื้นที่ สร้างพื้นที่ในการเล่น (3) ขั้นดำเนินการ เด็กเล่นบทบาทสมมติตามแผนที่วางไว้ บทสนทนาของตัวละครในการเล่นเกิดจากตัวเด็กเอง (4) ขั้นสรุปผล เด็กร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดที่ได้จากการเล่นบทบาทสมมติ ผลที่เกิดขึ้น อภิปรายถึงปัญหา และแนวทางในการทำงานให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

มีขั้นตอนและวิธีการสร้างดังนี้

4.2.1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ จาก เกษม ชูสอน [7] และต่างประเทศศึกษาเอกสารจาก Dunn, J. [8] และ Karen and Bill [9] เพื่อนำไปใช้ในการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ

4.2.1.2 กำหนดเนื้อหาสาระในการเล่นบทบาทสมมติ ซึ่งเรื่องที่จะนำมาเล่นจะยึดตามหน่วยการเรียนรู้เป็นหลัก แต่ถ้าหากเด็กมีความสนใจนอกเหนือหน่วยการเรียนรู้ ครูสามารถสอดแทรกในเรื่องราวการเล่นบทบาทสมมติให้กับเด็กได้ตามความเหมาะสม โดยเริ่มจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติในวันพุธ กิจกรรมสร้างสรรค์ เวลา 09.00 - 09.40 น. วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ในกิจกรรมเสรี เวลา 09.40 - 10.20 น.

4.2.1.3 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบพิจารณาหาความสอดคล้องของแผนการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการปรับปรุงตามคำแนะนำ ผลการตรวจสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

4.2.1.4 นำแผนการเล่นบทบาทสมมติที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ไปใช้กลุ่มเป้าหมาย

4.2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย มีขั้นตอนและวิธีการสร้างดังนี้

4.2.2.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยจาก Ministry of Education Republic of Singapore [2] มูลนิธิ Aarohi Life Education [3] และ Morin, A. [10] เพื่อนำไปปรับใช้ในการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเอง

4.2.2.2 กำหนดพฤติกรรมและออกแบบแบบสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเอง ดังนี้

ด้านการประเมินตนเองประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) เลือกทำกิจกรรมที่ตนเองถนัดเหมาะสมกับความสามารถของตนเองได้ 2) บอกได้ว่าตนเองสามารถทำอะไรได้และสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขและ 3) เอาใจใส่ปรับปรุงและแก้ไขผลงานของตนเองให้ดีขึ้นได้

ด้านการมีความรู้สึที่ดีต่อตนเองประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) แสดงความพึงพอใจในผลงานของตนเอง 2) ภาคภูมิใจในความสามารถของตนเองและ 3) ยอมรับการตัดสินใจของตนเอง

ด้านการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ 2) รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง และ 3) แสดงความชื่นชมในความสามารถของผู้อื่น

แบบสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองนี้มีระดับการวัด 3 ระดับ คือ 1 2 และ 3

4.2.2.3 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบพิจารณาหาความสอดคล้องของแบบสังเกตพฤติกรรม ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการปรับปรุงตามคำแนะนำ ผลการตรวจสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

4.2.2.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ หลังจากนั้นจัดกิจกรรมเล่นบทบาทสมมติให้กับเด็กปฐมวัย ทั้งหมด 8

สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 เรื่อง แล้วบันทึกพฤติกรรมหลังกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติในแต่ละวัน เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติแล้ว ผู้ศึกษาทำการสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติเช่นเดียวกันกับก่อนจัดกิจกรรม

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.4.1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาใช้สถิติวิเคราะห์ดังนี้

1) ค่าเฉลี่ย (μ)

2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

4.4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเรียบเรียงเชิงพรรณนา

5. สรุปผลการศึกษา

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยในภาพรวมก่อนและหลังได้รับการเล่นบทบาทสมมติ (คะแนนเต็ม 27 คะแนน)

N=29

การตระหนักรู้ในตนเอง	μ	σ
ก่อนการเล่นบทบาทสมมติ	11.06	1.60
หลังการเล่นบทบาทสมมติ	23.79	2.82

จากตารางที่ 1 พบว่า ในภาพรวมหลังการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยการตระหนักรู้ในตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการเล่นบทบาทสมมติ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยรายด้านก่อนและหลังได้รับการเล่นบทบาทสมมติ (คะแนนเต็ม 9 คะแนน)

N=29

ด้านการประเมินตนเอง	μ	σ
ก่อนการเล่นบทบาทสมมติ	3.58	0.73
หลังการเล่นบทบาทสมมติ	7.65	1.26
ด้านการมีความรู้สึที่ดีต่อตนเอง	μ	σ
ก่อนการเล่นบทบาทสมมติ	3.82	0.71
หลังการเล่นบทบาทสมมติ	7.96	1.20
ด้านการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น	μ	σ
ก่อนการเล่นบทบาทสมมติ	3.65	0.72
หลังการเล่นบทบาทสมมติ	8.17	0.84

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการเล่นบทบาทสมมติ เห็นได้ว่า หลังจากที่เด็กได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติแล้ว ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าสูงมากขึ้น ซึ่งอาจมีผลมาจากพัฒนาการของเด็กที่ค่อนข้างมีความแตกต่างกัน จัดได้ 3 กลุ่มคือ เด็กที่มีพัฒนาการสูง มีความสามารถโดดเด่น เด็กที่มีพัฒนาการสมวัยตามเกณฑ์และต้องได้รับการส่งเสริมช่วยเหลือเป็นพิเศษ ดังนั้นความแตกต่างของพัฒนาการการนี้ จึงมีผลต่อการกระจายของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงขึ้นหลังจากการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ

ผลการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติครั้งนี้ เด็กปฐมวัยแสดงออกถึงพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองที่ดีขึ้นทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการประเมินตนเอง หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ เด็กมีพฤติกรรมการเลือกกิจกรรมตามความสนใจของตนเองได้ดียิ่งขึ้น เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะเอาใจใส่ปรับปรุงและแก้ไขผลงานของตนเองให้ดีขึ้น เด็กสามารถบอกได้ว่าตนเองสามารถทำอะไรได้รวมถึงสามารถบอกได้ถึงสิ่งที่ตนเองยังไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง

2. ด้านการมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ เด็กมีพฤติกรรมการมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองที่ดีขึ้น เด็กสามารถยอมรับการตัดสินใจของตนเอง ในขณะทำงาน เด็กแสดงออกถึงความรู้สึกที่ดีต่อผลงานของตนเอง แสดงออกผ่านสีหน้า แววตา รอยยิ้ม การนำผลงานของตนเองไปวาดเพื่อนและสามารถนำเสนอผลงานหน้าชั้นได้อย่างมั่นใจ มีความกระตือรือร้นที่จะออกมานำเสนอผลงานของตนเองได้เป็นอย่างดี

3. ด้านการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ เด็กมีพฤติกรรมการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของตนเองและผู้อื่นที่ดีขึ้น โดยสังเกตได้จากการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน เด็กมีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการทำงาน ร่วมกันภายในกลุ่ม เข้าใจยอมรับในความคิดเห็น คำแนะนำ หรือคำติชมจากเพื่อนถึงการปรับปรุงแก้ไข

ผลงาน สามารถพูดชื่นชมผลงาน และความสามารถของเพื่อนได้ด้วยตนเองเป็นอย่างดี

ครู: มาร์ทอยากเล่นปืนอะไรดีครับ

น้องมาร์ท: ผมอยากเล่นบทบาทสมมติเป็น รบ. ครับ

ครู: เพราะอะไรคะ

น้องมาร์ท: ตอนเช้าเขาโบกรถให้ผมเดินเข้าโรงเรียนครับ

ครู: ดีมากครับ เพื่อนปรบมือให้มาร์ทหน่อย

6. อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย ผู้ศึกษามีข้ออภิปรายผลการศึกษา 2 ประเด็น คือ การเล่นบทบาทสมมติและการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย มีรายละเอียดดังนี้

6.1 การจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย ผู้ศึกษาได้ศึกษาขั้นตอนการเล่นบทบาทสมมติของ Dunn, J. [8] และ Karen and Bill [9] เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติให้กับเด็กปฐมวัยแล้วนำมาปรับให้เหมาะสมตามจุดประสงค์ที่วางไว้และสอดคล้องกับบริบทด้านการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ผู้ศึกษาได้จัดกิจกรรมโดยยึดหน่วยการเรียนรู้เป็นหลัก เพื่อไม่ให้เป็นภาระบกรบวณเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรและเป็นการบูรณาการส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนนั้นอย่างสนุกสนานผ่านการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติที่เน้นให้เด็กเป็นผู้กำหนดเรื่องราว ตัวละคร สถานการณ์ บทบาทหน้าที่ในการเล่น บทสนทนา รวมถึงสร้างอุปกรณ์ในการเล่น มีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่การเล่นด้วยตนเอง เด็กได้รับการยอมรับจากครูและเพื่อนในสิ่งที่เด็กได้ตัดสินใจเลือกลงมือทำและยอมรับในผลงานของเด็ก เด็กได้มีอิสระทางความคิดการทำอุปกรณ์ประกอบการเล่นด้วยตนเอง การนำเสนอผลงาน และมีอิสระในการเล่นบทบาทสมมติด้วยตนเองตามบทบาทที่ตนเลือก ส่งผลให้เด็กเกิดมั่นใจในศักยภาพ และความสามารถของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น ดังที่ ศุภวิ ชิกว้าง [11] ได้กล่าวว่า การเล่นบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เล่นได้เล่นกิจกรรมอย่างอิสระตามที่ตนคิดว่า

จะเป็น ในบทบาทที่กำหนดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ และแสดงความรู้สึกนึกคิด คำพูด ท่าทาง ออกมาตามลักษณะนิสัยของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์สมมตินั้น เป็นการเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมการแสดงออกของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพได้ และหลังจากที่เด็กได้เล่นบทบาทสมมติแล้วจะร่วมกันอภิปรายถึงปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา ร่วมกันกับเพื่อน และชื่นชมในความความสามารถของเพื่อน จากการเผชิญสถานการณ์จริงในการเล่น เด็กจะได้สะท้อนเพื่อนและได้รับฟังสิ่งที่เพื่อนสะท้อนตนเอง จะช่วยให้เด็กมองเห็นจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง สามารถนำข้อดีจากผลงานของเพื่อนไปปรับปรุงงานของตนเองให้ดีขึ้นได้ ตามที่ Cakici & Bayir [6] ได้อธิบายว่า การเล่นบทบาทสมมติ ถือได้ว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ดีที่สุดในการช่วยเพิ่มขีดความสามารถด้านความรู้ ความเข้าใจทางสังคมและอารมณ์ของเด็กเอง เป็นกระบวนการเล่นที่มีความเหมาะสมในการสร้างพื้นฐาน และพัฒนาให้เด็กมีการตระหนักรู้ในตนเองให้เกิดขึ้นได้ ตลอดจนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การเล่นและการแลกเปลี่ยนความเห็น ชื่นชมกันและกันทำให้เด็กได้รับรู้ถึงความคิดความรู้สึกของผู้อื่นที่มีต่อตนเองได้

6.2 การตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ พบว่า ผลค่าเฉลี่ยคะแนนของพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองมีการเปลี่ยนแปลงทั้งภาพรวมและแยกรายด้านสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรม โดยมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเองมากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ ด้านการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของตนเองและผู้อื่น ด้านการมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และน้อยที่สุด คือ ด้านการประเมินตนเอง แต่พฤติกรรมก็มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น เหตุผลที่เป็นเช่นนั้นเพราะเด็กได้รับการส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองผ่านกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ โดยในขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้น เด็กได้รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของเพื่อน จากการเลือกตัวละคร เด็กได้แสดงออกถึงการยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนในการเลือกตัวละครเดียว ขั้นที่ 2 ขั้นวางแผน เด็กได้ทำอุปกรณ์การเล่นร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม แสดงออกถึงการช่วยเหลือแนะนำในการทำงาน แบ่งหน้าที่ในการทำงานร่วมกันด้วย เด็กทุกคนได้รับการยอมรับในการสร้างผลงานและการตัดสินใจเลือกทำอุปกรณ์ด้วยวิธีการของตัวเอง ในขั้นนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow ใน พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ [12] ในขั้นที่ 4

ความต้องการได้รับความยอมรับนับถือ บุคคลมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับความภาคภูมิใจในตนเอง ต้องการให้ตนเองมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ตนเองรู้สึกว่ามีคุณค่า และความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น คือ การได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มเพื่อน การได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ความต้องการที่จะได้รับคำชมเชยในสิ่งที่ตนกระทำ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าคุณค่าความสามารถของตนได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ขั้นที่ 3 ขั้นดำเนินการ เด็กได้แสดงออกในการเล่นร่วมกันกับเพื่อนอย่างอิสระ เด็กได้เข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองที่มีระหว่างเพื่อน และความรู้สึกของเพื่อนที่มีต่อตนเองจากการพูดคุยสนทนากัน และในขั้นสรุปผลการได้รับฟังความเห็นจากเพื่อนถึงการปรับปรุงในการเล่นยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างทั้งในความสามารถและความคิดเห็นของตนเองและเพื่อนได้ การได้รับคำชื่นชมจากเพื่อนหลังการเล่นบทบาทสมมติ ทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและต่อเพื่อน เป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน สอดคล้องกับ ปณิดา ทองมูล [13] ได้อธิบายถึงการจัดกิจกรรมบทบาทสมมติว่า กิจกรรมบทบาทสมมติ นั้น สามารถช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับผู้อื่น ฝึกให้เด็กได้ปฏิบัติตนและแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองอย่างแท้จริง และช่วยผ่อนคลายอารมณ์ได้แสดงอย่างสนุกสนาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในแต่ละขั้นตอนของการเล่นบทบาทสมมติเด็กจะได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ตั้งแต่ต้นจนจบกิจกรรม และจากการที่เด็กได้ทำกิจกรรมนี้เป็นประจำตลอด 8 สัปดาห์ จึงส่งผลให้การตระหนักรู้ในตนเองด้านการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของตนเองและผู้อื่นมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมมากที่สุด และในด้านการประเมินตนเองและด้านการมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองก็มีพัฒนาการที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ Ravindra, Bosky and Dharmendra [19] ที่ว่า การเล่นบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน การมีส่วนร่วมและความร่วมมือกันของเด็กทั้งชั้นเรียน นอกจากนี้ยังเป็นกลยุทธ์ที่ยอดเยี่ยมในการฝึกทักษะด้วยวิธีการจัดประสบการณ์หนึ่งหรือการจัดการสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตจริงหรือเพิ่มเติมจากชีวิตจริง จะช่วยส่งเสริมมุมมองของเด็กในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและการเข้าใจในความรู้สึกของตัวเอง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้

7.1.1 การจัดเตรียมแผนสำหรับการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ เนื่องจากครูไม่สามารถรู้ได้ว่าเด็กจะเลือกตัวละครแบบใด มีการเพิ่มเติมเรื่องราวการเล่นบทบาทสมมติหรือไม่ ดังนั้นครูต้องมีการเตรียมแผนเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมได้ความต้องการของเด็ก

7.1.2 การจัดเตรียมพื้นที่ที่เหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนของเด็ก เนื่องจากการเล่นบทบาทสมมติเด็กต้องการใช้พื้นที่ในการเล่น ซึ่งการเล่นแต่ละครั้งแต่ละฉากมีเด็กหลายคน การมีพื้นที่ที่เพียงพอจะช่วยให้เด็กรู้สึกเล่นไม่อึดอัดและมีอิสระในการเล่น

7.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการการพัฒนาพฤติกรรมกระตือรือร้นในตนเองของเด็กในด้านอื่นเพิ่มเติม เช่น ด้านการรับรู้ในจุดเด่น และจุดด้อยของตนเอง ด้านการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นต้น

7.2.2 ควรมีการนำกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติไปบูรณาการกับกิจกรรมอื่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มสำหรับเด็กปฐมวัย

8. เอกสารอ้างอิง

[1] World Health Organization “Partner in Life Skills Education,” Department of mental health Social change and mental health cluster, Geneva, pp.4 - 6, 1999.

[2] Ministry of Education Republic of Singapore “Social and Emotional Development Guide,” Nurturing Early Learners A Curriculum for Kindergartens in Singapore, pp. 6, 2013.

[3] Aarohi Life Education.Open Learning Community. (20 สิงหาคม 2561) .Developing Self-awareness. สืบค้นจาก <https://www.aarohilife.org/home/sites/default/files/Developing-Self-Awareness.pdf>

[4] Siolta The National Quality Framework for Early Childhood Education “Research Digest Standard 14 Identity and Belonging and

Play” Research Digest siolta Play, pp. 2-9, 2006.

- [5] Thomas T. and Killick S. 2007. (18 สิงหาคม 2561). Telling Tales – Storytelling as Emotional Literacy. สืบค้นจาก<http://davidengland.co.uk/storytelling/storytelling-withchildren>
- [6] Cakici. Y & Bayir. E “Developing children’s views of the nature of science through role play” International Journal of Science Education. 2012.
- [7] เกษม ชูสอน “ผลของนวัตกรรมทำให้ข้อมูลร่วมกับการเล่นบทบาทสมมติ ต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวที่เริ่มได้รับยาเคมีบำบัด,” มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554.
- [8] Dunn,J “Early Childhood Australia : Four steps to creating literacyrich dramatic play environments,” Every Child, Vol.11 No. 2, pp.14-15, 2005.
- [9] Karen and Bill “Teaching engineering using Dramatic Play creating a socio-dramatic plays area,” EngineeringLens, pp. 1-7, 2010.
- [10] Morin, A. “Self-Awareness Part 1: Definition, Measures, Effects, Functions, and Antecedents. Social and Personality Psychology Compass. Mount Royal University, pp. 1-5, 2011.
- [11] ศุภฎี ชิกว้าง “การทดลองใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี” สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, หน้า 16-17, 2552.
- [12] พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ “ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ 6 แอคทีฟพรินท์, หน้า 148 – 149, 2556.
- [13] ปณิดา ทองมูล. “ผลการจัดกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติที่มีต่อความรู้เรื่องภาวะโลกร้อนของเด็กปฐมวัย,” ภาควิชาการศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , หน้า 20, 2555.

- [19] Ravindra, Bosky, Dharmendra “Significance of Life Skills Education,” Contemporary Issues in Education Research – First Quarter. Volume 10, Number 1 pp. 1-3, 2017.